

Opbrengsten
van het Landelijk
Leernetwerk
Praktische
Pedagogische
Basis

Aan de basis van de pedagogische basis

Praktijk

GERDA SPEELMAN,
KATHINKA BRUINSMA,
MEREL PAIS-LEEFLANG
EN PAULA SPEETJENS

De pedagogische basis is trending topic. Hoewel deze basis vrijwel overal aanwezig is, voelen veel ouders zich eenzaam en niet betrokken binnen een pedagogische basis in hun buurt. Hoe kun je ervoor zorgen dat iedere ouder die dat wil, toegang heeft tot zo'n sociaal steunnetwerk? Wat zijn de werkzame factoren om met elkaar deze pedagogische basis te versterken, verrijken en verduurzamen?

door **Gerda Speelman, Kathinka Bruinsma, Merel Pais-Leeflang en Paula Speetjens**

Binnen het Landelijk Leernetwerk Praktische Pedagogische Basis zijn negen lokale initiatieven aan de slag gegaan met deze vragen. Dit gebeurde tijdens vier bijeenkomsten met als doel om van elkaar te leren. En uniek in deze aanpak: vanuit elke gemeente zaten behalve beleidsambtenaren en professionals ook altijd ouders aan tafel.

Dit artikel is geschreven door vier auteurs, ieder vanuit de eigen rol. Bouwen aan het pedagogisch netwerk van een wijk of buurt kan niet zonder gelijkwaardige bijdragen vanuit ouders, professionele instellingen als sociaal werk of school en ondersteuning vanuit het beleid. De samenwerking tussen deze partijen is niet vanzelfsprekend en vaak ongelijkwaardig. Dit artikel is vanuit deze verschillende perspectieven geschreven, om inzicht te geven in wat we onderweg tegenkwamen. In dit artikel gebruiken we het woord 'ouders'. Daaronder verstaan we alle soorten ouders én de betrokken opvoeders in de nabijheid van kinderen en jongeren.

Praktijk

GERDA SPEELMAN,
KATHINKA BRUINSMA,
MEREL PAIS-LEEFLANG
EN PAULA SPEETJENS

BEELD: MAAKPLAATS THE VILLA

Werk vanuit vertrouwen en durf dingen te laten gebeuren waarvan je vooraf het resultaat niet weet

Wat is een pedagogische basis?

Door het Nederlands Jeugdinstituut is de **pedagogische basis** als volgt gedefinieerd (Hoex et al., 2022):

De pedagogische basis is het deel van de sociale basis dat bijdraagt aan het opgroeien, het opvoeden en de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

De pedagogische basis wordt gevormd door:

- pedagogische sociale relaties tussen ouders en kinderen, formele en informele medeopvoeders, die reageren, reflecteren en anticiperen op de ontwikkelbehoefte en opvoedrelatie van kinderen en jongeren, ouders en opvoeders;
- pedagogische leefomgevingen, zowel fysiek als online, bestaande uit voorzieningen, diensten en plekken waar ouders, opvoeders, kinderen en jongeren gebruik van maken.

In een sterke pedagogische basis is de interactie in deze verbanden alert en respectvol.

In een sterke pedagogische basis zijn deze leefomgevingen dienstbaar aan en op complementaire wijze afgestemd op behoeften en vragen rondom opgroeien en opvoeden.

Landelijk leernetwerk

In Nederland zijn verschillende initiatieven ontwikkeld om een lokaal netwerk voor ouders op te zetten. Hierbij lijkt ieder initiatief pionierend eenzelfde leerproces door te maken. Dit signaleerde Kathinka Bruinsma van het netwerk Ouders van Betekenis, en zij nam in 2021 het initiatief tot het oprichten van een landelijk leernetwerk. Dit leernetwerk bestaat uit negen initiatieven die lokaal een pedagogisch netwerk opzetten. De ervaringen van de ouders, professionals en beleidsmedewerkers over hoe je de pedagogische basis opbouwt, versterkt en onderhoudt, werden besproken in dit landelijk leernetwerk: wat werkt wel en wat niet? Deelnemende initiatieven kwamen uit Culemborg, Gorinchem, Molenlanden, Heerenveen, Hengelo, Hilversum, Leiden, Weert en Utrecht.

Er is tijdens de bijeenkomsten participatief (actie)onderzoek uitgevoerd. Er is op systematische wijze ervaringskennis verzameld, waardoor we beter weten hoe je bouwt aan een

pedagogische basis die toegankelijk is voor iedereen.

Een succesvolle samenwerking tussen ouders, professionals en beleidsmakers bij het vormgeven van een duurzame pedagogische basis is niet vanzelfsprekend. De belangrijkste lessen van deze initiatieven zijn:

1. Sluit aan bij de lokale behoeften en maak samen plezier.
2. Faciliteer de ontmoeting tussen opvoeders, zowel fysiek als sociaal.
3. Bouw aan onderling vertrouwen.
4. Werk samen met erkenning van ieders eigen rol en deskundigheid.
5. Investeer expliciet in gelijkwaardige relaties tussen lokale partners.
6. Samen lerend op weg gaan.

Lokale behoefte en plezier

Samen opvoeden is in de geïndividualiseerde Nederlandse samenleving niet vanzelfsprekend. Toch willen veel ouders graag met elkaar praten over opvoeden en ouderschap. En ze helpen elkaar door even op te passen, kinderkleding door te geven, tips te delen over waar die verborgen modderspeeltuin is of welke podcast leuk is om te luisteren. Zorg dat je aansluit bij ouder- en kindinitiatieven die al bestaan en kijk of deze ondersteund en uitgebreid kunnen worden. Houd het eigenaarschap lokaal belegd – bij opvoeders en hun directe steunpilaren, zoals sociaal werk, bibliotheken, speeltuinwerk, scholen en jeugdgezondheidszorg. Organiseer de ontmoeting op de plekken waar opvoeders vanzelfsprekend komen. In Hengelo biedt het Ouder- en kindcafé zo'n plek in de bibliotheek. De gastvrouw is een vrijwilliger die eerst zelf ernaartoe kwam met een jong kind om haar netwerk uit te breiden. En nu biedt zij nieuwe ouders een hartelijke ontvangst, een luisterend oor en stelt ze bezoekers aan elkaar voor. Naast het voldoen aan een behoefte is het element plezier van groot belang. Bied inhoudelijke thema's aan, maar houd ruimte voor plezier, voor lachen, voor onverwachte inbreng en bind zo vaste bezoekers aan het lokale netwerk. Tijdens deze koffieochtenden ontstaan hechte vriendschappen die een leven lang meegaan.

Faciliteer de ontmoeting

Een belangrijk element voor het bouwen aan een pedagogi-

sche basis bestaat uit de *fysieke voorwaarden* voor het faciliteren van de ontmoeting tussen ouders. Waar kunnen ouders elkaar ontmoeten? Een fijne, veilige en vaste ontmoetingsplek is voorwaarde voor succes. Voor een van de initiatieven kon men geen geschikte plek vinden. Dit maakte dat telkens andere ouders het initiatief bezochten en er geen vaste groep ontstond. Een ondersteunend netwerk kwam hierdoor niet van de grond. Een goed voorbeeld van hoe het wel kan is een vaste samenwerking met de bibliotheek, de kinderboerderij, een wijkcentrum of school. Zo'n ontmoetingsplek kan als start dienen voor weer nieuwe initiatieven in de pedagogische basis.

In Brummen is een broedplaats aan initiatieven ontstaan vanuit de fysieke locatie Maakplaats the Villa. Ouders ontmoeten elkaar tijdens de laagdrempelige inloophmomenten en komen inmiddels vaak met eigen initiatieven. Zo hebben verschillende moeders met hun dochters het Cavia Café opgericht, dat net zo leuk is als het klinkt. Daarnaast is er op de kinderboerderij een vast ontmoetingstijdstip ontstaan en is er een hardlooptroepje van ouders gestart.

Er zijn ook *sociale voorwaarden* voor het betrekken van ouders binnen een netwerk van opvoeders. Denk hierbij aan voorwaarden om het contact tussen ouders mogelijk te maken. Iedere nieuwe ouder komt schuchter binnen en zoekt aansluiting. Het helpt als er een innemende begeleider aanwezig is die iedereen hartelijk welkom kan heten. Iemand die stuurt op een goede relatie en werkt aan onderling vertrouwen. Concreet levert dit een terugkerende groep op die elkaar een luisterend oor biedt en een schouder om op te leunen. Ook bieden deze ouders elkaar regelmatig praktische hulp, door bijvoorbeeld een keertje op te passen. Bezoekers van het Ouder- en kindcafé vertellen dat ze door de onderlinge steun meer rust, ontspanning en plezier in hun ouderschap ervaren. Dat maakt opvoeden en opgroeien lichter en leuker.

Sturen op vertrouwen

Het opzetten van een oudernetwerk vereist samenwerking tussen ouders, professionele organisaties als de bibliotheek, en beleidsmedewerkers die dit faciliteren via hun plannen en aanbesteding van financiering. Cruciaal voor dit proces is vertrouwen. Vertrouwen vraagt het hebben van een relatie. Een relatie begint met elkaar leren kennen en dat kost tijd.

In het leernetwerk is benoemd dat regelmatig contact een succesfactor voor onderling vertrouwen is. Dit geldt voor ouders onderling, daarom is een stabiele bezoekersgroep belangrijk. Maar dit geldt ook voor de randvoorwaardelijke samenwerking rondom het initiatief dat ouders bij elkaar brengt. Een regelmatig overleg met een gelijkwaardige toon en houding tussen de locatie, de financier en de ouders zijn belangrijk voor onderling vertrouwen.

Samenwerking met erkenning van ieders eigen rol en deskundigheid

Een lokaal initiatief heeft meer kans om te slagen als het gedragen wordt vanuit ouders, professionals en gemeentelijk beleid. Het is niet simpel om vanuit verschillende rollen als gelijkwaardige samenwerkingspartners met elkaar op pad te gaan. Dit vraagt begrip waarom die ander doet wat die doet. Want als je dat begrijpt, ga je die ander ook inzicht bieden wat jou bezighoudt en wat je nodig hebt. Als dit wederzijds begrip er is, ontstaat gedeeld eigenaarschap. Deze gedeelde visie is belangrijk voor een gelijkwaardige samenwerking waarin ieder vanuit eigen rol en deskundigheid iets kan toevoegen aan wat er nodig is. De aanjager van een van de initiatieven geeft dat sociale aspect mooi vorm: ze maakt verbinding met ouders vanuit haar eigen ouderperspectief. Gelijkwaardig en positief. Daarnaast laat ze haar eigen kwetsbaarheid zien in de relatie, door te laten merken dat zij het als moeder soms ook niet weet. En ze laat ouders eigenaarschap pakken. Wat willen zij?

Gelijkwaardige samenwerking

De gelijkwaardige verhouding en het vertrouwen tussen ouders, professionals en beleidsmakers verdient daarom altijd extra aandacht. Geef extra spreektijd aan ouders, vraag ze een bijdrage voor te bereiden, vraag naar hun wensen, naar hun onzekerheden. Zo neem je de bijdrage van opvoeders serieus. Wees je altijd bewust van hiërarchie en afhankelijkheid in relaties. Partners in de pedagogische basis voelen zich niet altijd gelijkwaardig. Doorbreek actief ongelijkwaardigheid. Doe dit door aan te sluiten bij elkaar, in houding, in taal, door open en transparant te zijn. Tijdens de leernetwerkbijeenkomsten merkten aanwezige ouders op: waar heb je het over als je spreekt over de pedagogische basis? Toen

Praktijk

GERDA SPEELMAN,
KATHINKA BRUINSMA,
MEREL PAIS-LEEFLANG
EN PAULA SPEETJENS

Ouders zijn de duurzame eigenaar van de pedagogische basis

realiseerden de beleidsmakers en professionals zich: wij spreken soms een andere taal, wij gebruiken andere woorden voor wat deze ouders met elkaar doen.

Samen lerend op weg gaan

Het bouwen aan een duurzame pedagogische basis is een gezamenlijk leerproces. Wees als professional reflectief op eigen rol en handelen, maak samen lerende bewegingen en doe dat in verbinding met elkaar. Wees daarbij ook mild, voor jezelf en de ander. Samen leren is niet altijd makkelijk. Om de gelijkwaardige samenwerking te stimuleren, is ontmoeting en het verkennen van elkaars gezichtspunten en behoeften belangrijk. Het gaat om het contact tussen mensen, die daarna ieder vanuit hun eigen rol en expertise een bijdrage leveren.

De waarde van de pedagogische basis

Uit de initiatieven om ouders met elkaar in contact te brengen, zijn duurzame netwerken voortgekomen. Bezoekers bouwen onderling een band op, zij gaan meer met elkaar delen en voelen zich daardoor minder eenzaam in de opvoeding. En het brengt méér. Als ouders actief meedoen in een lokaal initiatief, werkt dit empowerend voor hen. Zij worden als persoon gezien en hun talenten worden erkend. Verschillende ouders vertelden dat ze een baan vonden via hun nieuwe netwerk. Praktische knelpunten in het leven worden samen opgelost. Zo ontstond in Hilversum een oppasnetwerk onder ouders zonder familie in de buurt. Actief worden binnen een lokaal netwerk voegt ook zingeving toe aan hun leven. Een ouder zei: 'Ik kan iets betekenen voor andere ouders die nog geen groot netwerk hebben en die zoekend zijn in de opvoeding.'

Kortom, wat is de basis van de pedagogische basis? Mensenwerk. Bouwen aan een ondersteunend netwerk van opvoeders gaat op basis van ontmoeting en vertrouwen met samenwerking vanuit eigen ervaring en deskundigheid. Essentieel is de gelijkwaardigheid van alle partners en het aansluiten bij de behoeften van ouders – zij zijn immers de duurzame eigenaar van de pedagogische basis.

En hoe maak je de pedagogische basis toegankelijk voor ouders en opvoeders? 'Gewoon doen!' stelt Gerda (ouder). 'Werk vanuit vertrouwen, geef ruimte, en durf dingen te

laten gebeuren waarvan je vooraf het resultaat niet weet. Experimenteren is nodig. Vallen en opstaan hoort daarbij. Maar als het lukt, is wat je bereikt zó waardevol voor ouders en opvoeders – dan beleef je de kippenvelverhalen die wij allemaal kunnen vertellen over de waarde van onze pedagogische basis.'

Toekomst

Het Landelijk Leernetwerk Praktische Pedagogische Basis krijgt een vervolg in de Kenniswerkplaats Pedagogische Basis. De kenniswerkplaats maakt de opgedane kennis van het hoe van de pedagogische basis die nog nergens verzameld en beschreven is, beschikbaar. Zo hoeft niet iedereen het wiel opnieuw uit te vinden. Hierdoor krijg je een vliegwieleffect en kan de pedagogische basis groeien. De Kenniswerkplaats Pedagogische Basis zal de komende jaren initiatieven ondersteunen en ouders, professionals en beleidsmakers begeleiden en inspireren, en zo het hoe van de pedagogische basis inzichtelijk en bereikbaar maken.

Verder lezen? kenniswerkplaatspedagogischebasis.nl ✨

GERDA SPEELMAN is gastvrouw bij het Ouder- en kindcafé in Hengelo.

KATHINKA BRUINSMA is procesbegeleider bij Ouders van Betekenis.

MEREL PAIS-LEEFLANG is beleidsambtenaar bij de gemeente Hengelo.

PAULA SPEETJENS is onderzoeker bij de stichting Families Foundation.

Reageren op dit artikel?

Mail naar info@kenniswerkplaatspedagogischebasis.nl

Literatuur

Hoex, J., Vlaardingerbroek, S., Balledux, M., Speetjens, P., & Vink, C. (2022). *Opgroeien doe je samen: Bouwen aan een stevige pedagogische basis*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.